

Az úrvacsora.

— Keletkezése és keresztény hitéleti fontossága. —

A keresztény egyház hagyománya és tanítása szerint Jézustól eredő és általa rendelt vallásos szertartásos cselekmények élén az úrvacsora áll, amelyről már az apostoli korszakban az volt a fel fogás, hogy Jézus azt egyenesen azért szerezte és rendelte, hogy annak vételénél tanítványai megemlékezzenek róla s ezzel egyben újabb és újabb ösztönzést nyerjenek tanainak hirdetésére. A szerzetetés körülményeit az Új-testamentumi iratok közül a három szinoptikus evangélium (Márk 14. r. 22—24 v.; Máté 26. r. 26—28 v.; Luk. 22. r. 19—20 v.) és az I. Kor. 11. r. 23—26 v. írja le. A négy elbeszélésben levő apróbb különbségektől eltekintve, a szerzetetés e források szerint a Jézus halálát megelőző, a tanítványokkal együtt elfogyasztott utolsó vacsora, az ugynevezett pászkavacsora alkalmával történt. Mind a négy leírás szerint Jézus a kenyeret meglörvén, e szókat mondta: ez az én testem *τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου*, az I. Kor. 11. r. 24 v. szórendje szerint *τοῦτό μου ἐστιν τὸ σῶμα*) azt fejezván ki ezzel, hogy a széttördelt kenyér az ő testének szimboluma; a pohár felvételekor pedig azt az ő vére által való szövetség poharának nevezte, amely szövetséget egyes kéziratok, mint az Alexandriai, a Codex Bezac Új-szövetségének, *καίνη διαθήκη*-nek mondanak.

Az Új-testamentumi iratok keletkezési sorrendjét megállapító kritika szerint az úrvacsora szerzetetését leíró négy forrás közül legrégebbi az I. Kor., mely körülbelül 57 körül íródott, tehát mintegy negyedszázaddal a Jézus halála és így a benne elbeszélt esemény után. Ez a negyedszázadnyi idő épen elég volt arra, hogy az eredeti történet az annak emlékét fenntartó lelkek változó szükségleteinek megfelelő módosulást szenvedjen. Ilyen módosulásnak kell tekintenünk e mondatot: ezt az én emlékezetemre cselekedjétek (*τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν*). Miért? Azért, mert az ebben kifejezett gondolat lélektanilag teljesen ellenkezik

mindazzal, amit Jézusról az evangéliumoknak róla fennmaradt feljegyzései közölnek.

Az evangéliumok, különösen a szinoptikusok, de bizonyos vonatkozásokban a jánosi is (gondoljunk csak a 13-ik részben elmondott lábmosás történetére) elbeszéléseikben úgy mutatják be Jézust, mint aki *πραῦς καὶ ταπεινὸς τῆς καρδίας*, szelid és alázatos szívű (Mt. 11. r. 29. v.) Ő nem keresi a hatalom előkelő birtokosainak, vagy a másoknál többet tudás, nagyobb szellemi képzettség fényében hivalkodók barátságát, nem óhajtja a hirnevet, nem hajhássza a népszerűséget. Nem akarja, sőt egyenesen megtiltja, hogy azok, akiket meggyógyított, elbeszéljék, kitől nyertek gyógyulást. Bántja, kellemetlenül érinti a hizelgő megszólítás. Mikor a cézárea filippii uton Péter a tanítványok nevében kijelenti: Te vagy a messiás (*Χριστός*), nem szabadkozik ugyan a tanítványoknak e hite ellen s nem tiltja meg nekik, hogy ezután is ezt higyjék felőle, de határozottan megtiltja azt, hogy róla ezt másokkal is közöljék (Mk. 8. r. 29, 30 v.) Mikor az őt hallgató fellelkesült néptömeg erővel királlyá akarja őt tenni, mert benne a zsidó messiási várakozás beöltözését látja, azt, „aki eljövendő vala,“ e veszedelmes megliszteltetés elől riadtan a hegyek közé menekül ellenkezően a forradalmár galileai Judással, vagy a párthivei által későbbi időben királlyá kiáltott pásztorral, Athrongeusszal (Ján. 6. r. 15. v.)

Jézus a saját lényét, hogy úgy mondjuk, teljesen elvesz tette, felolvasztotta Isten, az atya lényében, egyéni akaratát egészen azonosította Isten akaratával, amit a Ján. ev. nagyon találóan fejez ki e mondással: Én és az Atya egy vagyunk (10. r. 30. v.) hasonlóan Pál apostolhoz, aki saját egyéniségének a Krisztusban való felolvadását e szavakba öntötte: Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus (Gal. 2. r. 20. v.)

Jézus egész gondolkodásának, akarattevékenységének, működésének előterében az állott, hogy annak akaratát teljesítse, ki őt e világba bocsátotta (Ján. 5 r. 30. v., 6. r. 32. v.), azaz mindent hivatásérzetének megfelelően cselekedjék. Hivatásérzete pedig istenországának megvalósításában összpontosult. Ránézve istenországa volt a fő, a fontos, sőt az egyedül fontos dolog. Ennek befogadására a lelkeket előkészíteni, meggyőzni az embereket arról, hogy ez az egyetlen igaz érték, amelyért minden egyebet oda kell adni; mint a tésztát a kovással, úgy alakítani át az eszmével az egész

emberi társadalmat; a vallásos szertartások végzésében nyilvánuló, csak külsőséges vallásosságból átvezetni, felemelni az embereket az Istennel való lelki közösség érzetéből származó bensőséges lelki vallásosságba, ezáltal benső érzelmi közösséget teremteni egyfelől Isten, mint atya és az emberek, mint fiak között, másfelől az emberek, mint Isten gyermekei között: ezekben, ebben a törekvésben kulminált Jézus minden élettevékenysége s e cél szolgálatába akarta állítani tanítványait is. Logikusan következik mindéből annak lélektani lehetetlensége, hogy ő intézményesen akarta vagy akarhatta volna biztosítani halála utánra az ő személyéről való szertartásos megemlékezést. Egy ilyen intézkedés csak abban az esetben volna érthető, ha a kiváló szellemeknél, a lángelméknél oly gyakran fellelhető nagyfokú személyi hiúság Jézusban is meglett volna, ha például a Ján. ev. 14. r. 6. v. e. mondása: „Én vagyok az út, az igazság és az élet; senkisem mehet az Atyához, hacsak nem énáltalam“ — Jézusnak a saját meggyőződését kifejező eredeti mondása volna s nem az evangélium írójának és a korabeli keresztényeknek Jézusra vonatkozó hitét (s a miénket is) fejezné ki nagyon szépen. Azonban, amint fennebb láttuk, a hiúságnak legkisebb nyoma sem fedezhető fel Jézus jellemében, ő mindvégig *πραῦς καὶ ταπεινὸς τῆ καρδίᾳ* maradt s épen ezért nem hagyhatta meg tanítványainak: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre“.¹

Lélektanilag azonban teljesen érthető e mondás, ha úgy tekintjük, mint az apostoli korszak keresztényeinek, sőt maguknak a Jézus tanítványainak is azt az óhaját, hogy a Jézus személye iránt való tisztelet minél gyakrabban fejeződjék ki, nyilvánuljon meg intézményesen is. Ugyanis a Jézus tanainak terjedésével egyenes arányban nőtt az ő személye iránt való tisztelet is, mely folyton fokozódó dicsfényvel vette körül az ő nevét. A még fiatal keresztény gyülekezetekben Jézus s az ő megfeszítettése, halála, feltámadása volt az összejövetelek beszélgetéseinek fő tárgya. A megfeszített és föltámadt Krisztus állt Pál prédikálásának központjában is (I. Kor. 1. r. 23. v.) A figyelem így a tanról lassanként a személyre irányult. Mig Jánosnál a fontos, az egyedül fontos és lényeges a tan, az istenországa volt, az apostoli korszak

¹ E nézetten van Kecskeméthy István és Gyakorlati Kommentár Márk Evangéliumához c. műve 268 l.

i gehirdetésében, sőt később is, a fontos hovatovább mindinkább a Mesiás-Jézus, a Krisztus személye, a róla való hit, az ő személyének az ember megváltásában való szerepe lesz. Ez magával hozta annak szükségességét, hogy épen a Pál apostol által hirdetett megváltástannal szorosán összefüggő halál és feltámadás minél gyakrabban, minél erőteljesebben és hatásosabban felidéződjék. Erre pedig legalkalmasabb, sőt az egyetlen alkalmas szertartásos cselekmény épen maga az úrvacsora volt. Ezt a korkivánalmat, az ifju kereszténység lelki adottságából származó e vallásos szükségletet fejezi ki a felhívás: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.“

E rendelkezésnek kapcsolatba hozását egyenesen a Jézus személyével még egy másik körülmény is szükségessé tette, melyre vonatkozó nyomokat és vonatkozásokat a páli levelekben is találunk. E körülmény az akkori nem-keresztény vagy pogány vallásos élet, mely különösebb módon azokban a különböző misztériumokban nyert kifejezést, melyek főleg Egyiptomban és Görögországban voltak gyakorlatban. Ezek a misztériumok, melyeknek részletes ismertetése nem tartozik ide, két célt szolgáltak: egyfelől benső, lelki élmény által meg akarták győzni a benne résztvevőket a léleknek a testi halál utáni életéről, helyesebben az embernek a test halála után következő boldogabb állapotban történő továbbéléséről lelkileg, másfelől pedig bizonyos eksztátikus lelkiállapot felidézése által valamelyik istennel (Dionysos. Mithras) való benső lelki egyesülés érzetét igyekeztek felkelteni. Előbbi célt szolgálták különösen az egyiptomi Ozirisz misztériumok és a görögországi eleuziszi misztériumok, utóbbit a Dionysos és Izisz-misztériumok, melyek különböző megtisztítási, beavatási szertartásokkal, áldozásokkal törekedtek céljuk elérésére s hatásukról, erkölcsi téren elért sikereikről annak a kornak nemcsak kiváló pogány írói irnak nagy elragadtatással, hanem még egyes akkori keresztény írók is.¹ E misztériumokkal, melyeknek nem egy kifejezését vette át az őskereszténység is,² kellett már kezdetben szembeállítani az úrvacsorát, melyben épen úgy csak a beavatottak vehettek részt, mint a legtöbb misztériumban s melynek vételével a keresztények a Krisztussal való benső egység érzetét s azt a lelki elragadtatást, eksz-

¹ Lásd erre vonatkozólag: Kurt Áram, *Magie und Zauberei*, 302, 303, 360 old.

² Lásd erre vonatkozólag: Gy. J. Jézus és az Új-szövetség, 83-85 old.

tázig igyekeztek elérni, mint amit más oldalon és más irányban a pogány misztériumok törekedtek megvalósítani a maguk hiveinél.

A görögöknél az a hit volt kialakulóban, hogy az áldozati hus evése által nemcsak lelkileg, hanem még testileg is egyesülnek, közösségbe jutnak azzal az istennel, akinek áldoztak s ezért például a Dionysos-ünnepeken a Dionysost jelképező áldozati bika husát nyers állapotban fogukkal tépték szét és úgy nyelték le az ünnepély tulizgult letkiállapotu, különböző izgató eszközökkel és szerekekkel is felkorbácsolt idegzetű rajongó résztvevői, hogy az istennel való eggyé levést, az entheos-állapotot elérjék.¹ A görögöknek ez a hite Pál apostol előtt is ismeretes volt, sőt maga is hitte, hogy az emberek az áldozás és áldozati hus evése által benső közösségbe jutnak a pogány istenekkel, akiket ő *δαίμων* oknak nevez (amit magyar Bibliánk tévesen és hibásan „ördögök“-nek fordít); épen azért óva inti a neophita korintusi keresztényeket, hogy részt ne vegyenek a pogány áldozatokon, tudva ne egyenek az áldozati husból, mert amint írja „*οὐ δλω δὲ ἑμῆς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι*“ (I. Kor. 10. r. 20. v.): nem akarom, hogy az istenekkel közösségbe jussatok. A *βρώσις τῶν εἰδωλοθύτων* (I. Kor. 8. r. 4. v.) vagy *τὸ εἰδωλοθύτον ἐσθίειν* (I. Kor. 8. r. 4, 7, 10. v.), a bálványáldozat evés nagy botránykő volt az apostol szemében épen fennebb említett hite miatt. A bálványimádástól ezért óvja oly nagyon a korinthusi hiveket (*ἀγαπητοί μου*), kik valószínűleg még néha vissza-visszatántorodtak elhagyott hitük felé s mintegy a pogány misztériumok áldozatai által előidézett entheos-állapot ellentétéképen kérdi: *τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας οὐχὶ κοινωνία ἐστὶν τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν;* (a magasztalás pohara vajjon nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? a kenyér, melyet megtördelünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e? I. Kor. 10. r. 16. v.).

Ez a *κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ* és *κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ* a lényeges és fontos az úrvacsoránál (*κυριακὸν δεῖπνον*: I. Kor. 11. r. 20. v.) melynek misztériuma volt az, ami legszorosabban kapcsolta Jézushoz az első század keresztényeit s jelenítette meg számukra nemcsak testileg, de lelkileg is őt, imádatos tiszteletük tárgyát, miután megnyitotta benső, lelki lá-

¹ Kurt Aram, i. m. 311. o.

tásukat, amint Cl. R. Borven megállapítja. (Resurrection in the New Testament, 310. old.) Ez a *κοινωνία*-ba jutás Jézussal az úrvacsora jegyének vétele által a pusztán vallásos szertartás szintjéről magasabbra emelte az úrvacsorát. Olyanszerű vallásos cselekménnyé lett az, mint amilyenek a görög és más misztériumok voltak: azzal a különbséggel, hogy míg ezek sokszor hosszas előkészítésekkel, bonyodalmas ráhatásokkal tudták megvalósítani a lelkek eksztázikus elragadtatását, addig az úrvacsora a Jézus személye iránt imádásszerű tisztelettel eltelt rajongó első keresztényeket valóságos vallásos eksztázisba hozta valahányszor annak jegyeit vették s valóságként érzékeltette velök Jézus jelenlétét, ígéréteinek beteljesedését: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük“ (Mt. 18 r. 20. v.)

Ez a Jézussal való benső lelki egyesülés: *κοινωνία* lett az egyházi használatban az úrvacsora latin neve: *communio*, amit az angolok is használnak (*communion*).¹ Ez a *κοινωνία τοῦ αἵματος καὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ* az a szövetség (*διαθήκη*), mely egészen új irányt adott az emberiség fejlődésének és erkölcsi elkötelezettségének. E szövetség vér által, Jézus vére által jött létre, tehát a legerősebb szerződés: vérszerződés, *διαθήκη ἐν τῷ αἵματι* s a pohár ivása, az úrvacsorával élés figyelmeztetés, de egyben erõnyújtás is a szerződésszabta köteleességek teljesítésére. Ezért *τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἑμῷ αἵματι*. (I. Kor. 11. r. 25. v.) Mondta-e és pontosan úgy mondta-e Jézus a maga arámi zsidó nyelvén e szavakat, minden kétséget kizárólag nem állapíthatjuk meg. Hogy Pál apostol az utolsó vacsora után negyedszázaddal így hitte és így élt az akkori a hagyományban is, ez kétségtelenül bizonyos.

Miért mondja Pál és Lukács e szövetségről, hogy vérszerződés, vérszövetség, *διαθήκη ἐν τῷ αἵματι*; s Márk és Máté miért mondják, illetve mondatják Jézussal: ez az én szövetségvérem (*τοῦτο ἐστὶν τὸ αἷμα μου τῆς διαθήκης*)? Miért nem a kenyér, a test a szövetség szimboluma? Ennek magyarázatát a zsidóknak s általában annak a kornak a vére vonatkozó felfogásában találjuk

¹ Az úrvacsorára vonatkozik a Csel. 2 r. 42. versében előforduló *κοινωνία* is, amit a magyarázó jelzőként utána tett *κλάσις τοῦ ἄρτου* (kenyér megtörése) igazol, azonban meg nem értés miatt magyar Bibliánk hibásan szószerint *közösségnek* fordítja.

meg. A zsidóknál a vér az életet jelképezi, az életnek alapföltétele (Gen. 9. r. 5. v.; Lev. 17. r. 14. v.), sőt maga a lélek (Deut. 12. r. 23. v.) Ezért nem szabad megenni a vért, halálos bűn a vér megevése (Gen. 9. r. 41. v.; Lev. 3. r. 17. v.; 7. r. 26. 17. r. 10, 17. v.; Deut. 12. r. 23. v.) Ezért játszott olyan fontos szerepet a vér az áldozatoknál is, nemcsak a zsidóknál, hanem az ókor minden népénél. A rómaiak is különös természetfölötti erőt tulajdonítottak a vérnek, de különösen az embervérnek, amint Plinius írja és ezért a cirkuszi viadalokban halálra sebesült gladiátorokhoz tolongva-tolingtak, hogy ihassanak kifolyó friss vérből.¹ A vérrel kapcsolatos Ó-testamentumi és akkori általános felfogás alapján szimbolizálta a zsidóknál az áldozati állat vére a Jahvehval való szövetséget,² amelyet felváltott a Pál apostol és az őskereszténység hite szerint a Jézus emberi vérével kötött szövetség, mely új vérszövetség: *καινή διαθήκη ἐν τῷ αἵματι*

A kehelynek a vérszövetség szimbolumaként való kijelentésében Pál apostollal megegyezik a három szinoptikus evangélium elbeszélése is, azonban Mrk. és Mt. szerint a szövetségvér sokakért (*ὕπερ πολλῶν, περὶ πολλῶν*), Lk. szerint a tanítványokért (tiéretetek: *ὕπερ ὑμῶν*) ömlik ki, mihez Mt. még azt is hozzáteszi, hogy „bűnök bocsánatára“ (*εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*). Ezeket a különbségeket későbbi hozzáadásoknak kell tekintenünk, mikor a Pál hatására kialakult a krisztusi váltságtan dogmája s az a hitfelfogás, mely e fogalom körül keletkezett szükségszerűleg módosította úgy a hagyományt, mit igazolni látszik az, hogy a nyugati kodekszekben a Luk. ev.-ből hiányzanak e szavak: *τὸ ὑπερ ὑμῶν ἐκχυννόμενον*.³

Az I. Kor. 11. r. 25. v. és ezzel megegyezően Lk. 22. r. 20. v. szerint étkezés után (*μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι*) csak felvette Jézus a poharat és mondta a hozzáfűződő jelképes kijelentést, de szót sem emlitenek arról, hogy a tanítványoknak adta volna, hogy iganak belőle. Ezzel szemben Mt. szerint tovább adta azt a tanítványoknak azzal a felhívással, hogy iganak abból mindnyájan, mert az ő szövetségvére, Mk. szerint pedig miu'án a tanítványok mindnyájan ittak abból, mondotta: ez az én szövetségvérem. A különbségek azonban nem annyira lényegbevágók, hogy azokon

¹ Kurt Aram, i. m. 279 old.

² Lásd Ex. 24. r. 5—8. v.

³ D. Eb. Nestle, Novum Testamentum Graece jegyzete Luk. 22. r. 20-hoz.

fennakadhatnánk s könnyen megérthetők abból az egyszerű lélektani tényből, hogy egy eseménynek a szemtanui sem mondlák el soha szószerint egyformán azt, amit láttak, hanem sokszor nagyon is különféleképen; hát még amikor nem szem és fültanuk, hanem csak másoktól hallják a történet elbeszélését! Hogy Pál nem tesz említést a pohár továbbadásáról, az onnan van, mert előtte annyira természetes volt az, hogy csak főösleges szószaporításnak tartotta annak elmondását is. Nála a hangsúly a Jézus szájába adott szimbolikus kijelentésen van: minden egyéb másodrendű.

A kenyéret az I. Kor. 11. r. 23, 24. v. szerint Jézus az étkezés elején vette és törte meg, helyesebben tördelte szét, Lk. szövegéből is erre lehetne következtetni, Mk és Mt. szerint azonban étkezés közben (*ἐσθιόντων αὐτῶν*). Egy tény s ez az, hogy a négy feljegyzés szerint Jézus a kenyéret a saját teste szimbolumaként mutatta fel tanítványainak, mely egyes kéziratok későbbi betoldása szerint érettek megtöreltik, vagy Lk. szerint érettek adatik. Az a kenyér azonban egyáltalán nem hasonlított a miénkhez, ma inkább lepénynek neveznök. Nem vágták; hanem az étkezés elején a családfő, miután elmondta a szokásos imát, (erre vonatkozik az *εὐχαριστίας* vagy *εὐλογίας*), széttördelte, vagy széttépte kezeivel és úgy osztotta szét az asztalnál levőknek.¹ Az úrvacsora keletkezésének történetében tehát nem az a fontos a kenyérről kapcsolatban, hogy Jézus vette és hálákat adván (azaz imádkozván) megtörte (széttördelte) és adta a tanítványoknak, mivel ez a megszokott rendes zsidó étkezési szokás volt, sem a „vegyétek, egyétek“ kifejezés, ami több tekintélyes kéziratból hiányzik is, hanem a fontos és lényeges Jézus szimbolikus kijelentése *τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου*, ez az én testem, mert ez és a pohárra vonatkozó mondása szolgált alapul arra, hogy az úrvacsora rituális cselekménye mindjárt a keresztény vallás világhódító útjára indulásakor a legelső keresztény gyülekezetben gyakorlattá váljék.

Zoltán Sándor.

(Folytatjuk).

¹ Lásd erre nézve Kecskeméthy I. i. m. 268. old.

Laotse bölcseleti gondolatai.

Laotse Jézus előtt a 6. évszázadban élt, idősebb kortársa volt Konfuciusnak, aki az állampolgárról tanított erkölcsi elveivel 2000 esztendőre megszabta a kínai nép állami létének irányvonalait.

Érdekes, hogy ezen évszázadban a világon ilyen súlyos egyéniségek éltek, mint Laotse, Konfucius, Sokratés és Buddha. Azt lehet mondani, hogy szinte mindenik egy-egy kulturának volt a megindítója.

Laotse gondolatai pontosan fennmaradtak és 81 kis tételből állnak, amelyek felölelik az emberi lét minden viszonyait. Van bennük metafysika, moral, szociológia, még hadvezetés is. És van benne egy csodálatos emberi közelség a köznapi élethez és másfelől egy fáradhatatlan törekvés, megtalálni azt a legmélyebb elvet, ami az ember életet a legmélyebbé, a legnemesebbé, a legtartalmasabbá, a leggyümölcsözőbbé, leghasznosabbá és legnyugodalmasabbá teszi.

Olvassuk csak az 1 tételt:

„Az eszme, amit eszmélhetünk
Nem az örök eszme.
A név, amit megnevezhetünk,
Nem az örök név.
Tul a nevezhetőn van a világ kezdete,
Eminnen a nevezhetőn van a lények világa.
Ezért az olthatatlan vágy az örök tulvilági után
Látni az erőket;
Az olthatatlan vágy és az örökkévaló világ után,
Annak kincseiben gyönyörködni.
Mind a kettőnek egy az eredete, csak a neveik mások.
Ez az egység a nagy titok.
És a titkok még mélységesebb titka
Ez már a minden tudás (az erők megnyilvánulásának
[a kapuja“.¹

Mi ennek az értelme?

Itt van az élők világa és az élők világában az ember; benne él ebben a világában a térnek, az időnek, az anyagnak, az érzékeknek,

¹ A fordítások Richard Wilhelm német Laotse fordításából vannak.

az öröm és fájdalmak világában, de öntudatlanul érzi a tulvilági eredetét, a kapcsolatait a tulvilági, mindent teremtő erőkkal. És ezt érzi minden ember; nemcsak a tanult, a képzett, az okoskodó ember, hanem minden ember, mert minden embernek kapcsolata van a tulvilági erőkkal. Hogy mik ezek az erők, hogy miképpen hatnak? Ez a nagy titok. Nagy titok azóta is, a mai ember sokféle nagy tudományában is.

Milyenek lehetnek ezek az erők?

Erre Laotse így felel:

„Mielőtt ég és föld lett volna

Lét és nemlét szét nem választva egy összevisszaság volt.

Szörnyen csöndes, végtelenül üres.

Áll és még nem tudja, mi a változás.

Körben rohan és nem ismer félelmet.

Csak úgy lehet felfogni, mint a világ özanyja.

A nevét nem tudom.

Próbálom őt nevezni az *Eszmének*.

Ha erőlködöm leírni milyenvoltát

Mondhatnám „nagy.“

Ez alatt értem: örök folyamatban.

Örök folyamatban; az alatt értem: mindenütt.

És hogy mindenütt: az alatt értem: hogy önmagába visszatér.

Ezért mondatik:

Az eszme nagy, az ég nagy,

A föld nagy és az ő emberkirálya is nagy“.

„Négy szörnyű nagyság van a végtelenségben

És ebből egy az emberkirály.

Az ember a földből lett

A föld az égből lett

Az ég az eszméből lett

És az eszme önmagától van.“

Látjuk, hogy nehéz a tulvilági erőket részletesen leírni, de ki tudta ezeket azóta is jobban leírni. Azonban Laotse nem marad meg az emberi értelmet meghaladó erőlködésben, hanem visszatér a földre, az emberhez és azt mondja, hogy valami nagy dolog az „ember,“ valami nagy dolog embernek lenni, valami megrendítően, megható, hogy az ember a föld porából lesz, de közössége van az éggel és az égen keresztül közössége van a mindent létrehozó világeszmével.

Mi lehet ennek az embernek a feladata, ennek az embernek, amelyik az ő köznapi bajai dacára ilyen örökéletű maggal rendelkezik?

És így felel:

„Ha a földön mindenkinek a szépet, mint szépet ismerik,
Akkor már azt is tudják, hogy mi a csunya.

Ha a földön mindenk a jót, mint jót ismerik,
Akkor már azt is tudják, hogy mi a nem jó.
Mert a lét és nemlét egymást teremtik.
Nehéz és könnyü egymást kiegyesítik.
Rövid és hosszú egymást alakítják.
Magas és mély egymásnak megfordítottjai.
Előbb és utóbb követik egymást.
Tehát az elhivatott is :
Marad a hatásnál mesterkedés nélkül ;
Oktat beszédek nélkül.
Minden hozzáfordul
És ő nem fordul el tőlük.
Alkot, de nem birtokol,
Hat, de nem tart meg magának semmit
Ha a mű kész,
Tovább halad
És épen ezért, mert tovább halad,
Ő nem marad egyedül“.

E lételnek a címe Laotse-nél : a személyiség ápolása. Tehát ez lehet a fő cél : a személyiség ápolása.

Itt szerepel a mai napon először az *elhivatott*, ahogy Laotse nevezi az ő emberideálját. Az elhivatottat. Azonban ez az emberi ideál nem valami lehetetlen dolog. Nem az élettől elforduló ember, nem is az élet és emberek fölé emelkedő ember : hanem egy létezhető, hus és vérből való ember, aki benne él az élet apró bajaiban, egy jó ember, egy szorgalmas ember, egy nemes gondolkodású ember, egy önzetlen, egy önfeláldozó, egy megbocsátó, egy álhatalos, egy szerény ember.

És ha azt kérdezzük, hogy vannak-e ilyen emberek ? Vannak, bizony vannak, mert mindnyájan ilyenfélék vagyunk. Nem vagyunk tökéletesek, de örülünk, egy kis melegséget érzünk a szivünkben, ha csak egy kicsit is ilyenek tudunk lenni. És ha nem is vagyunk egészen ilyenek, de közeledhetünk erre felé.

Hogyan közeledhetünk erre felé ? Bizonyára mindenkit érdekelne. Mit mond erre Laotse ? E tételének címe : Békesség a földön. A békeségben közeledhetünk az emberi ideál felé. És hogyan lehet békeséget csinálni ?

„A jobbakat nem kell kitüntetni
Ugy el lehet kerülni, hogy az emberek civakodjanak.
Nehezen megszerezhető javakat nem kell értékesnek tartani :
Ugy ellehet kerülni, hogy az emberek tolvajokká legyenek.